

Työ- ja elinkeinoministeriö
kirjaamo@tem.fi
virve.haapajarvi@tem.fi

Lausuntopyyntönnö 30.6.2017, TEM/435/00.04.01/2017

Lausunto sosiaali- ja terveysalan kilpailusääntöjä arvioineen työryhmän raportista

Lausuntopyyntö

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt Suomen Kuntaliiton lausuntoa sosiaali- ja terveysalan kilpailusääntöjä arvioineen työryhmän 30.6.2017 julkaistusta raportista (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 30/2017), joka sisältää kaksi hallituksen esitysluonnosta kilpailulain muuttamiseksi.

Työ- ja elinkeinoministeriö on asettanut työryhmän ajalle 15.3.2017-15.5.2017 arvioimaan tarvetta erilaisille sosiaali- ja terveyssektoria koskeville kilpailusäännöille sekä tekemään mahdollisia muutostarpeita koskevat ehdotukset. Työryhmän toimikautta jatkettiin 15.6.2017 asti. Työryhmän tehtävä liittyi tulevaan sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudistukseen ja erityisesti asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa annettuun lakiesitykseen (HE 47/2017 vp, valinnanvapauslaki).

Työryhmässä valmisteltiin kolme ehdotusta: määräaikaiset ja pysyvät sote-alan yrityskauppojen ilmoittamista koskevat säännökset sekä pienten elinkeinonharjoittajien suojaamista koskevat säännökset.

Nyt lausunnolla oleva raportti sisältää kaksi hallituksen esitysluonnoksen muotoon laadittua ehdotusta sote-uudistukseen liittyviksi kilpailulain erityissäännöksiksi, joiden olisi tarkoitus tulla voimaan lausuntopyynnön mukaan vuoden 2019 alusta samanaikaisesti valinnanvapauslain kanssa.

Lausuntopyyntö koskee raportin pysyvää sote-alan yrityskauppojen ilmoittamista koskevaa esitysluonnosta ja pienten elinkeinonharjoittajien suojaamista koskevaa esitysluonnosta. Sen sijaan määräaikainen sote-alan yrityskauppojen ilmoittamista koskeva hallituksen esitys on annettu eduskunnalle 15.6.2017 (HE 76/2017 vp).

Esitysluonnokset on valmisteltu virkatyönä ja ne lähetetään arvioitavaksi TEM:n virkamiesesityksinä.

Esitysluonnokset on valmisteltu eduskunnan käsiteltävänä kesäkuussa 2017 olevan valinnanvapauslainsäädännön pohjalta. Lausuntopyynnössä todetaan, että mikäli tuohon säätelyyn tulee merkittäviä muutoksia, kilpailulakiin lisättäviä säännöksiä ja niiden perusteluja joudutaan muokkaamaan vastaavasti.

Lausunto

I

Pysyvä sote-alan yrityskauppojen ilmoittamista koskeva esitysluonnos

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi kilpailulakiin uudet säännökset yrityskauppaluvonnasta sosiaali- ja terveyspalveluiden markkinoilla sekä terveyspalveluihin liittyvien laboratorio- ja kuvantamispalveluiden markkinoilla. Uudella säännöksellä laajennettaisiin yrityskauppaluvonnasta soveltamisalaa alentamalla voimassa olevassa kilpailulaissa säädettyjä liikevaihtorajoja

sosiaali- ja terveyspalveluita sekä laboratorio- ja kuvantamispalveluja koskevissa yrityskaupoissa.

Esityksen mukaan yrityskauppalvontaa koskevia säännöksiä sovellettaisiin, yleisistä liikevaihdon raja-arvoista poiketen, yrityskauppaan, jossa

- 1) vähintään kaksi yrityskaupan osapuolta tuottaa Suomessa sosiaali- tai terveyspalveluja tai terveyspalveluihin liittyviä kuvantamis- tai laboratoriopalveluita
- 2) yrityskaupan osapuolten yhteenlaskettu liikevaihto ylittää 20 miljoonaa euroa tai vähintään kahden yrityskaupan osapuolen Suomesta kertynyt liikevaihto ylittää kummankin osalta kaksi miljoonaa euroa.

Lisäksi Kilpailu- ja kuluttajavirastolle annettaisiin toimivalta vaatia liikevaihtorajat alittavakin yrityskauppa ilmoitettavaksi, jos siihen olisi erityisiä syitä. Virasto voisi kuitenkin vaatia ilmoituksen tekemistä ainoastaan, jos vähintään kahden yrityskaupan osapuolen liikevaihto kummankin osalta ylittää yksi miljoonaa euroa eikä kaupan täytäntöönpanosta ole kulunut kuutta kuukautta. Elinkeinonharjoittajille annettaisiin oikeus vapaaehtoiseen yrityskaupan ilmoittamiseen silloin, kun pääsäännön mukaisesti liikevaihtoraja-arvot alittuvat.

Esityksen tavoitteista

Esityksen tavoitteena on varmistaa markkinoiden toimivuus ja asiakkaiden valinnanvapauden toteutuminen asettamalla sosiaali- ja terveyssektorin yrityskaupat tiukemman ilmoitusvelvollisuuden piiriin. Ehdotettu yrityskauppalvontaan soveltamisajan laajennus koskisi kuitenkin pelkästään ilmoitusvelvollisuutta.

Esityksessä ei muutettaisi yrityskauppojen puuttumisen tai niiden kieltämisen edellytyksiä, joten yrityskaupan kieltäminen tai ehtojen asettaminen edellyttäisivät jatkossakin, että yrityskauppa olennaisesti estää tehokasta kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden olennaisella osalla erityisesti siitä syystä, että luodaan määräävä markkina-asema tai vahvistetaan sitä.

Esityksen tavoitteena ei siten ole kieltää merkittävää määrää yrityskauppoja, vaan varmistaa tiedonsaanti ja puuttumismahdollisuus niissä verraten harvoiksi arvioiduissa tapauksissa, joissa kilpailuvaikutuksia pidettäisiin merkittävänä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan esitysluonnoksen mukaan 1 päivä tammikuuta 2019 samanaikaisesti asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa annetun lain (HE 47/2017 vp) kanssa ja väliaikaisessa sosiaali- ja terveyspalvelujen alojen yrityskauppa koskevassa lakiesityksessä (HE 76/2017 vp) tarkoitettua sote-alan kauppia koskevan ilmoitusvelvollisuuden päättyessä.

Ehdotettu sääntely kattaisi hyvin laajasti alan yrityskaupat, eikä säännöstä olisi rajattu vain niihin yritysjärjestelyihin, jotka koskisivat ehdotetussa valinnanvapauslaissa tarkoitettuja suoran valinnan palveluita tai muuten asiakkaan valinnanvapauden piiriin kuuluvia palveluja, kuten asiakassetelipalveluja. Työryhmän mielestä tämä on perusteltua, koska tavoitteena on suojata koko sosiaali- ja terveysalan markkinoiden rakennetta ja toimivuutta haitalliselta keskittymiskehitykseltä.

Maakuntia sekä sosiaali- ja terveyspalveluja koskevien uudistusehdotusten mukaisesti maakunta voisi lainsäädännön sallimissa rajoissa päättää siitä, tuottaako se palveluja itse vai toimiiko se vain palvelujen järjestäjänä. Ehdotetun maakuntalain (HE 15/2017 vp) 2 luvun 8 §:n mukaan, jollei asiasta laissa toisin säädetä, maakunta voisi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut itse sopimalla yhteistoiminnasta muiden maakuntien kanssa tai hankkia palveluja sopimukseen perustuen muilta palvelujen tuottajilta. Lausunnolla olevan esityksen tavoite on osaltaan turvata myös niiden markkinoiden kilpailullista rakennetta, joilta maakunnat hankkivat järjestämisvastuuseen kuuluvia palveluja.

Ehdotetulla sääntelyllä ei muutettaisi yrityskaupan hyväksyttävyyden arviointiperiaatteita, joista säädetään voimassa olevan kilpailulain 25 §:ssä. Yrityskaupan arviointi perustuisi näin ollen voimassa olevaan ja yleisesti Euroopassa käytettyyn tehokkaan kilpailun estymisen testiin (SIEC). Työryhmän mielestä tämä on perusteltua, koska testin avulla voidaan puuttua paikallisilla markkinoilla syntyviin kilpailun esteisiin.

Ehdotuksessa säädettäisiin myös Kilpailu- ja kuluttajaviraston ns. otto-oikeudesta siten, että virasto voisi vaatia erityisestä syystä ilmoitettavaksi myös sellaisen yrityskaupan, jossa liikevaihtorajat eivät ylittyisi. Esimerkkeinä ehdotetussa säännöksessä tarkoitetuista erityisistä syistä työryhmän esityksessä on mainittu esimerkiksi saman toimijan lyhyen ajan sisällä teke-
mät useat peräkkäiset liikevaihtorajat alittavat yrityskaupat, jotka kokonaisuutena arvioiden saattaisivat johtaa kilpailun rajoittumiseen. Muina mahdollisina perusteina raportissa mainitaan otto-oikeuden käyttämiselle esimerkiksi yrityskauppa, jossa alalle tullut yritys ostetaan pois markkinoilta ennen kuin sille ehtii kertyä merkittävää liikevaihtoa tai tilanne, jossa keskitymälle ei yrityskaupan jälkeen jää varteen otettavia kilpailijoita tietyn maakunnan alueella.

Ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle jäävät yrityskaupat

Ehdotettu säätely ei koskisi sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä välittäviä elinkeinonharjoittajia, sillä työvoiman vuokrauksessa ei ole kysymys sosiaali- ja terveydenhuollon tuottamisesta. Sen sijaan kaikki Suomessa tapahtuva palvelun tuottaminen olisi ehdotetun säännöksen soveltamisalan piirissä siitä huolimatta, toteutetaanko palvelu itsenäisesti vai esimerkiksi alihankintana kotimaassa tai ulkomailta. Lakiehdotus ei koskisi vakiintuneen yrityskauppavalvonnan oikeuskäytännön mukaisesti pelkkiä kiinteistökauppoja, jossa mukana ei siirry asiakkaita tai henkilökuntaan. Lakiehdotus ei koskisi myöskään valinnanvapauslakiesityksen 88 ja 89 §:n mukaisten kuntien ja kuntayhtymien ns. pilottiyhtiöiden perustamista eli markkinoille tuloa edeltävää yhtiöittämisvaihetta. Jos markkinoilla jo toimivat pilottiyhtiöt kuitenkin tekevät yritysjärjestelyjä, ovat ne ilmoitusvelvollisuuden piirissä.

Esityksen mukaan myös maakunta voisi olla yrityskaupan osapuolena samoin kuin sen myymä liiketoiminta tai sen osa.

Esityksen mukaan yrityskaupan osapuoli ei välttämättä tuota palveluja korvausta vastaan liike- tai ammattitoimintaa harjoittamalla, mutta toiminta kuuluisi kuitenkin ehdotetun säännöksen soveltamisalaan. Siten esimerkiksi sellaiset kolmannella sektorilla toimivat ja sosiaali- tai terveydenhuollon palveluja tuottavat toimijat voisivat olla säännöksessä tarkoitettuja yrityskaupan osapuolia, vaikka ne eivät tuottaisi palveluja korvausta vastaan.

Lausunto

Suomen Kuntaliitto kannattaa esitettyä säätelyä.

Kuntaliitto pitää perusteltuna, että esityksessä mainitut sosiaali- tai terveysalan yrityskaupat saatetaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston arvioitavaksi.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston suorittaman yrityskauppavalvonnan avulla voidaan välttää sellainen sote-alan yritysten keskittyminen ja rakenteellinen muutos, mikä käytännössä estäisi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ja siihen liittyvän asiakkaan valinnanvapauden keskeisten tavoitteiden toteutumisen.

*Ilman esitettyä yrityskauppavalvontasäätelyä olisi olemassa suuri hallitsematon riski siitä, että sote-alan yritysten keskittyminen ja rakenteellinen muutos estäisi riittävän kilpailun synty-
mistä sote-toimialalla, mihin nykyisin voimassa olevan säätelyn perusteella olisi lähes mahdo-
tonta käytännössä tehokkaasti puuttua jälkikäteen.*

Kuntaliiton käsityksen mukaan esitystä olisi täydennettävä siten, ettei tuleva lakiehdotus koske sellaisia tilanteita, jossa henkilöstö siirtyy osana julkisista hankinnoista annetun lain mukaista kilpailutusta tarjouskilpailun voittajan palvelukseen. Vastaava säätely on sisällytynyt määräaikaista sote-alan yrityskauppojen ilmoittamista koskevan hallituksen esityksen perusteluihin (HE 76/2017 vp s. 11).

II

Esitysluonnos pienten elinkeinonharjoittajien suojaamisesta sosiaali- ja terveydenalan markkinoilla

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan kilpailulakiin lisättäväksi uutena lukuna säännökset pienten elinkeinonharjoittajien suojaamisesta sosiaali- ja terveyspalveluiden markkinoilla. Esitys liittyy hallituksen esitykseen (HE 47/2017 vp) laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Esityksen tavoitteena on varmistaa, että sosiaali- ja terveyspalveluiden markkinoilla pienten yritysten alalle tuloa tai toimimista ei vaikeuteta kohtuuttomilla sopimusehdoilla tai muilla menettelytavoilla, joilla ei ole objektiivisesti hyväksyttävää perustetta. Ehdotetut säännökset tukisivat tarjonnan monipuolisuutta ehdotetussa sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapausjärjestelmässä.

Ehdotettujen säännösten noudattamisen valvonnasta vastaisi Kilpailu- ja kuluttajavirasto. Ehdotetut säännökset eivät olisi luonteeltaan kilpailuoikeudellisia, vaan niillä suojattaisiin pienten yritysten toimintaedellytyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla.

Ehdotetut säännökset sisältäisivät kiellon, jonka mukaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa annetun lain 15 §:ssä tarkoitettujen suoran valinnan palveluiden tai terveydenhuollossa välttämättömien laboratorio- tai kuvantamispalveluiden vaihdannassa toimiva elinkeinonharjoittaja ei saa estää, vaikeuttaa tai vakavasti vaaraan siitä olennaisesti riippuvaisen pienen elinkeinonharjoittajan toimintaedellytyksiä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Esitykseen liittyisi esimerkinomainen luettelo kiellettyinä pidettävistä toimintatavoista.

Esityksen mukaan Kilpailu- ja kuluttajavirasto voisi kieltää elinkeinonharjoittajaa soveltamasta sopimusehtoja, jotka olennaisesti rajoittavat pienen elinkeinonharjoittajan toimintamahdollisuuksia ja velvoittaa elinkeinonharjoittajan toimittamaan tavaran tai palvelun pienyritykselle samoilla ehdoilla kuin niitä tarjotaan muille vastaavassa asemassa oleville yrityksille. Lisäksi virasto voisi määrätä noudatettavaksi sellaiset yrityksen antamat sitoumukset, joilla esitetyn kiellon vastainen toiminta lopetetaan.

Kiellon rikkomisen seuraamukseksi ei esitetä rangaistusluonteisia hallinnollisia sanktioita.

Esitykseen sisältyvät myös säännökset ehdotettujen säännösten noudattamista koskevien asioiden tärkeysjärjestyksestä ja tutkimatta jättämisestä sekä tietojenantovelvollisuudesta.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvitystoimivaltuudet, elinkeinonharjoittajan puolustautumisoi-keudet, muutoksenhaku, asian käsittely markkinaoikeudessa ja oikeus uhkasakon asettamiseen kiellon tai velvoitteen noudattamisen tehosteeksi määräytyisivät soveltuvien osin kilpailulain kilpailurajoituksia koskevien säännösten mukaisesti.

Esityksen mukaan laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivä tammikuuta 2019 samanaikaisesti asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ehdotetun lain kanssa.

Soveltamisalasta

Lakiehdotus koskisi ainoastaan suoran valinnan palveluiden markkinoita sekä terveydenhuollon kannalta välttämättömiä laboratorio- ja kuvantamispalveluita. Suoran valinnan palveluilla tarkoitettaisiin, mitä valinnanvapauslakiesityksen 15 §:ssä niistä tarkemmin säädetään.

Ehdotetut säännökset eivät koskisi sellaisia valinnanvapauspalveluita, joita tuotetaan maakunnan liikelaitoksen tuotantovastuulla, kuten valinnanvapauslakiesityksen 5 luvussa tarkoitetulla tavalla asiakassetelipalveluina tai 6 luvussa tarkoitetulla tavalla henkilökohtaisen budjetin palveluina. Säännösten soveltamisala olisi siten rajattu sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin, joissa on keskeisesti kysymys alan toimijoiden yhteistyön tuloksena syntyvästä palveluverkosta ja joissa valinnanvapausjärjestelmän onnistumista tukisi mahdollisimman laaja tarjontapohja.

Soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät normaalin markkinaehtoisen toiminnan piiriin kuuluvat palvelut, kuten taksikuljetukset ja erilaiset tukipalvelut, kuten siivous.

Sääntelyn tarkoitus ja kiellon sisällöstä

Sääntelyn tarkoitus on suojata pieniä elinkeinonharjoittajia ja pyrkiä estämään tilanteet, joissa tosiasiallisesti muiden toimijoiden toimintamahdollisuuksiin vaikuttava toimija, kuten sote-keskus, toiminnallaan kohtelisi sitä olennaisesti riippuvaisia yrityksiä epätasa-arvoisesti tai niiden toimintaedellytyksiä rajoittavalla tavalla.

Esitysluonnoksen mukaan valinnanvapauslain 15 §:n tarkoitettujen suoran valinnan palveluiden taikka terveydenhuollossa välttämättömien laboratorio- tai kuvantamispalveluiden tai niihin liittyvien analysointipalveluiden vaihdannassa toimivia elinkeinonharjoittajia ei saisi estää tai vaikeuttaa tai vakavasti vaarantaa siitä olennaisesti riippuvaisen pienen elinkeinonharjoittajan toimintaedellytyksiä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Esitysluonnoksen mukaan ilman objektiivisesti hyväksyttävää syytä kielletyksi katsottaisiin, jos elinkeinonharjoittaja asettaisi pie-

nen elinkeinonharjoittajan kaupan ehtojen suhteen huonompaan asemaan kuin muut vastaavassa asemassa olevat elinkeinonharjoittajat, soveltaisi olennaisesti pienen elinkeinonharjoittajan toimintamahdollisuuksia rajoittavia sopimusehtoja tai käyttäisi asemaansa kohtuuttomien etujen hankkimiseen siitä riippuvaiselta elinkeinonharjoittajalta.

Elinkeinonharjoittajan käsite olisi kilpailulain mukainen. Kilpailulain 4 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan elinkeinonharjoittajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä sekä yhtä tai useampaa yksityistä tai julkista oikeushenkilöä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa. Ehdotetun sääntelyn soveltamisalaan kuuluisivat siten yksityiset ja julkiset oikeushenkilöt (esimerkiksi yhtiöt, säätiöt ja yhdistykset) ja luonnolliset henkilöt, esimerkiksi ammatinharjoittajina toimivat lääkärit, jotka harjoittavat taloudellista toimintaa.

Ehdotettu sääntely koskisi kaikkia suoran valinnan palveluiden ja terveydenhuollossa välttämättömien laboratorio- tai kuvantamispalveluiden vaihdannassa toimivia elinkeinonharjoittajia niiden koosta riippumatta. Myös pienellä elinkeinonharjoittajalla olisi siten velvollisuus olla esitämättä, vaikeuttamatta tai vakavasti vaarantamatta siitä olennaisesti riippuvaisen toisen pienen elinkeinonharjoittajan toimintaedellytyksiä. Esityksessä kuitenkin todetaan, että ehdotetussa sääntelyssä tarkoitettu olennainen riippuvuus syntyy vain poikkeuksellisesti kahden pienen toimijan välille.

Ehdotettu sääntely ei koskisi maakuntaa ja sen liikelaitosta. Maakunnan tuotantovastuulla oleva sosiaali- ja terveydenhuolto on julkisen tehtävän hoitamista eikä se tapahdu markkinaympäristössä. Ehdotuksessa todetaan, että tällaisen virkavastuulla toteutettavan toiminnan on tarkoituksenmukaista jäädä erityisen, sopimusehtojen kohtuullisuuteen painottuvan valvonnan ulkopuolelle.

Esityksen mukaan ehdotettu sääntely koskisi kuitenkin valinnanvapauslakiesityksen 52 §:n tarkoittamaa maakunnan yhtiöitä, joka tuottaa suoran valinnan palveluita. Valinnanvapauslakiesityksen yhtiöittämisvelvoitetta koskevan 52 §:n 1 momentin mukaan maakunnan liikelaitos ei voi itse tuottaa suoran valinnan palveluja eikä asiakassetelillä tuotettavia palveluja. Maakunta voi kuitenkin perustaa omistamansa yhtiön tai yhteisön edellä tarkoitettujen palveluiden tuottamiseksi (yhtiöittämisvelvollisuus) ottaen huomioon, mitä lain 92 §:ssä säädetään.

Laboratorio- ja kuvantamispalvelut

Ehdotetun säännöksen soveltamisalaa on rajattu sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin, joissa on keskeisesti kysymys alan toimijoiden yhteistyön tuloksena syntyvästä palveluverkostosta ja joissa valinnanvapausjärjestelmän onnistumista tukisi mahdollisimman laaja tarjontapohja. Työryhmän mielestä laboratorio- ja kuvantamispalvelut muodostavat tärkeän osakokonaisuuden suoran valinnan palveluiden tuottamisessa. Kohtuullinen pääsy tällaisiin palveluihin voi muodostua tärkeäksi alalla toimimisen edellytykseksi, minkä vuoksi kyseiset palvelut kuuluvat sääntelyn piiriin.

Riippuvuuden arviointi

Säännöksen tarkoituksena on suojata pieniä elinkeinonharjoittajia kohtuuttomilta toimintatavoilta, joita toteuttavat elinkeinonharjoittajat, joista pieni toimija on riippuvainen. Yksityiskohteisissa perusteluissa todetaan, että jotta pienen elinkeinonharjoittajan voitaisiin katsoa olevan riippuvainen toisesta elinkeinonharjoittajasta, elinkeinonharjoittajien välisen liike- tai sopimussuhteen tulisi olla edellytys pienen toimijan elinkeinotoiminnalle.

Riippuvuuden arvioinnissa kiinnitettäisiin huomiota tosiasiallisiin ja taloudellisesti realistisiin mahdollisuuksiin kääntyä muiden toimijoiden puoleen sekä siihen, missä määrin näitä palveluita on saatavissa riittävästi ja kohtuullisin kustannuksin.

Riippuvuuden olemassaoloa ja pienen elinkeinonharjoittajan käytössä olevia vaihtoehtoja arvioidaisiin lähtökohtaisesti maakunnan alueella. Esimerkiksi palvelun luonne tai väestörakenne saattavat kuitenkin joissakin tilanteissa merkitä, että riippuvuutta on tarkoituksenmukaista tarkastella maakuntaa pienemmällä alueella.

Riippuvuuden arvioinnissa keskityttäisiin vaikutuksiin, joita elinkeinonharjoittajan menettelyllä on pienen elinkeinonharjoittajan toimintaedellytyksiin, eikä esimerkiksi alan yleisestä kilpailutilanteesta johtuviin vaikeuksiin.

Objektiivisesti hyväksyttävä syy

Elinkeinonharjoittajan menettelyä ei pidettäisi ehdotetun säännöksen nojalla kiellettynä, mikäli elinkeinonharjoittaja esittäisi menettelylleen objektiivisesti arvioiden hyväksyttävän syy. Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tällainen peruste voisi esimerkiksi olla pienyrityksen todennettavissa olevat laadullisiin tekijöihin liittyvät ongelmat tai puutteet ottaen erityisesti huomioon valinnanvapauslakiesityksen 53 §:ssä ehdotettu suoran valinnan palveluiden tuottajan vastuu asiakkaan saamista suoran valinnan palveluista. Vastaavasti hyväksyttävä peruste elinkeinonharjoittajan menettelylle voisi liittyä esimerkiksi terveys- ja turvallisuussyihin.

Lisäksi objektiivisesti arvioiden hyväksyttävä syy voisi perustua myös esimerkiksi niukkuudesta johtuviin toimitusvaikeuksiin. Yrityksellä ei siis ehdotetun pykälän perusteella olisi velvollisuutta mitoitaa omaa hankintaa tai tuotantoa pienten, siitä riippuvaisten elinkeinonharjoittajien tosiasiallisen tai potentiaalisen kysynnän tai tarjonnan mukaan.

Ehdotetun pykälän tavoitteena ei ole poiketa pääsäännöstä, jonka mukaan kaikilla elinkeinonharjoittajilla on lähtökohtaisesti oikeus valita liikekumppaninsa liiketoiminnallisten tavoitteiden perusteella, hyväksyttävän syy, esimerkiksi liikesuhteesta kieltäytymiselle muodostaisi se, että yrityksen johdonmukaisesti noudatettuna strategiana on olla turvautumatta alihankintaan.

Lausunto

Esitysluonnos pienten elinkeinonharjoittajien suojaamisesta sosiaali- ja terveydenalan markkinoilla on valmisteltu eduskunnan käsiteltävänä kesäkuussa 2017 olleen valinnanvapauslainsäädännön pohjalta (HE 47/2017 vp.) Lausuntopyynnössä on todettu, että mikäli tuohon sääntelyyn tulee merkittäviä muutoksia, kilpailulakiin lisättäviä säännöksiä ja niiden perusteita joudutaan muokkaamaan vastaavasti.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on todennut lausunnossaan (PeVL 26/2017vp), että ehdotus valinnanvapauslainsäädännöksi voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämismenettelyssä vain, jos valiokunnan sosiaali- ja terveyspalveluita koskevasta yhtiöittämisvelvollisuuden poistamisesta, maakuntien oikeudesta itse tuottaa sosiaali- ja terveyspalveluita, julkisen hallinto- tehtävän antamisesta yksityiselle ja maakuntien tehtävien lakisääteisyysdestä tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Hallitus on päättänyt, että perustuslakivaliokunnan lausunnon edellyttämien muutosten toteuttamiseksi valmistellaan uusi hallituksen esitys, joka annetaan eduskunnalle alkuvuodesta 2018.

Uuden valmistelun lähtökohtana on, että valinnanvapausmalliin tehdään perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 26/2017 vp) edellyttämät muutokset ja otetaan tarvittavilta osin huomioon eduskunnalle annetun esityksen valiokuntakäsittelyssä mahdollisesti esille nousseet välttämättömät muutostarpeet.

Kuntaliiton käsityksen mukaan edellä todettu käytännössä tarkoittaa, että valinnanvapauslainsäädäntöön on tehtävä merkittäviä muutoksia, joiden lopullista sisältöä on tässä vaiheessa mahdotonta riittävän yksityiskohtaisesti ennakoida. Tämän vuoksi Kuntaliiton käsityksen mukaan tässä vaiheessa ei ole mielekästä ottaa kantaa siihen, onko esitetyle pienten elinkeinonharjoittajien suojaamiselle sosiaali- ja terveyspalveluiden markkinoilla muuttuneessa tilanteessa enää käytännössä tarvetta ja erityisesti siihen, miten mahdollisesti annettavasta suojasta olisi tarkoituksenmukaista säätää.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että mahdolliseen tulevaan sääntelyyn sisältyy jatkossakin linjaus siitä, että sääntely ei koske maakuntaa eikä niiden liikelaitoksia, koska maakunnan tuotantovastuulla oleva sosiaali- ja terveydenhuolto on julkisen tehtävän hoitamista eikä se tapahdu markkinaympäristössä. Tällainen virkavastuulla toteutettavan toiminnan tarkoituksenmukaista jäädä erityisen sopimusehtojen kohtuullisuuteen painottuvan valvonnan ulkopuolelle.

Kuntaliitto pitää myös tärkeänä, että tulevassa mahdollisessa sääntelyssä selkeästi todettaisiin, ettei kyseinen sääntely voi missään tilanteessa velvoittaa kuntaa tai maakuntaa tai niiden liikelaitosten myymään palveluita säännöksen tarkoittamille pienille elinkeinonharjoittajille (ulkopuolisille markkinoille) siihen liittyvän yhtiöittämisvelvollisuuden vuoksi.

Lisäksi kuntien tai maakuntien omistamia hankintalain tarkoittamassa in house-asemassa toimivia yhtiöitä ei tule voida missään tilanteessa velvoittaa myymään palveluita säännöksen tarkoittamille pienille elinkeinonharjoittajille, jos sen seurauksena yhtiön hankintalakiin perustuva in house-asema voisi vaarantua. Kyseisillä seikoilla on merkitystä muun muassa arvioitavissa kunnallisessa tai maakunnallisessa omistuksessa olevien laboratorio- tai kuvantamispalveluita tuottavien liikelaitosten ja yhtiöiden mahdollisuutta harjoittaa toimintaansa valitsemassaan toimintamuodossa ja -ympäristössä.

SUOMEN KUNTALIITTO

Arto Sulonen
johtaja, lakiasiat

Pirkka-Petri Lebedeff
johtava lakimies

